

vâdan ve cümlesi de ziyâ-ı şemsin nüfûzundan mahrûm ve râtib on yedi odası, gusûlhâne, abdesthâne, çamaşırhâne ve suyu nâ-mevcut bir şadırvan ile bir dershanesi, hey'et-i mecmûasıyla harâb bir halde olduğundan, talebe iskânı fenn mahzûrdan sâlim değildir. Havlısı vûs'at-i kâfiyyede olmağa tâdilât ve tâ'mîrât-ı fenniyye icrâsıyla talebe iskân etdirilebilir; yirmi kişi ikamet edebilir" (Kütükoğlu, *İTED*, VII/1-2, s. 72). 1914'te rutubetli ve harap durumda olmasına rağmen "kadro dahili" olan Ekmekçizâde Medresesi'nin 1918'deki büyük yangın felâketinden sonra evleri yananlar tarafından işgal edildiği aynı belge-deki bir ek nottan öğrenilmektedir.

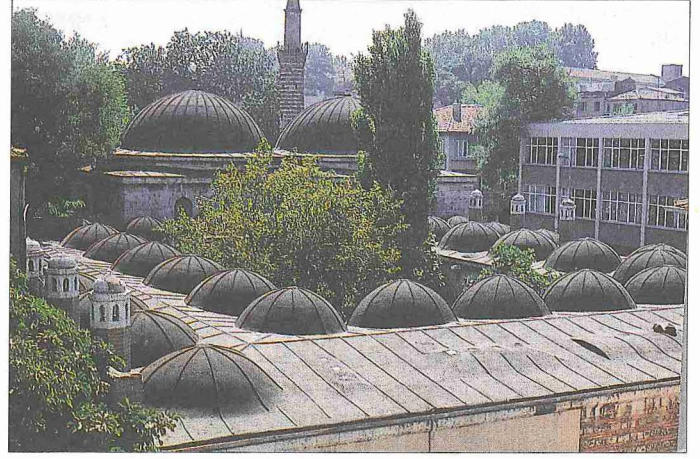
Bu tarihten sonra uzun yıllar bakım görmeyen ve birtakım yersiz yurtsuzlara barınak olan medrese, ancak 1963'e doğru Vakıflar İdaresi'nce tahliyesi yoluna gidilerek Mimar Cahide Tamer tarafından 1966-1968 yılları arasında tamir edilmiştir; bir müddet sonra da bitişindeki Nuri Bey Konağı'nın yıkılması ile yerine yaptırılan İlim Yayma Cemiyeti talebe yurdunun müstemilâtı olmuştur. Günümüzde de (1994) bakımlı bir şekilde bu maksatla kullanılmaktadır.

Muntazam bir dikdörtgen plana göre yapılan medresenin girişi Kovacılar caddesindedir. Baklavalı başlıklı on dokuz mermer sütun avluyu çeviren revak kemerlerini taşır. Revakların üstleri kubbeli olduğu gibi gerideki hücreler de kubelerle örtülmüştür. Dershanenin karşısındaki sırada helâlarla gusûlhâne hücresini bulunur. Güzel ve nispetli medresenin avlusunun güney tarafında, üstü büyük bir kubbe ile örtülü mescid-dershane yer alır. Burası altı üstlü iki sıra halinde bol pencerelerle aydınlatılmıştır.

Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi müstemilâtından sebil ve türbenin caddeden görünüşü

Ekmekçizâde
Ahmed Paşa
Medresesi -
Vefa /
İstanbul

Sokakla dershanenin yan duvarı arasına dersane ile hemen hemen aynı büyüklükte olan Ekmekçizâde'nin türbesi yerleştirilmiştir. Yandaki Taştekneler sokağından girişi olan türbe de büyük bir kubbe ile örtülü olup içinde küçüklü büyüklü dokuz sanduka vardır. Türbenin Ahmed Paşa tarafından veya medresenin inşaatından sonra vefatının ardından yapıldığı tahmin edilebilir.

Dershane ve türbenin dışında Taştekneler sokağı kenarında, içinde pek çok mezar taşı bulunan etrafı duvarlarla çevrili oldukça geniş bir hazîre vardır. Pek bakımlı olmayan bu hazîrenin içinde son yıllarda kaçak bir duvar yapılmış, bir kısmı tanzim edilen mezar taşlarından yeri belli olmayanlar ise duvar diplerinde istiflenmiştir. Türbenin girişi üstündeki sundurma da yıkılmıştır.

Hazîre duvarı ile türbenin birleştiği köşede çok güzel bir sebil bulunmaktadır. Ayvansarayî, Molla Hüsrev Camii'nden bahsederken bunun bitişinde Hüsrev Kethüdâ adında bir hayır sahibinin bir dârülkurrâsı ile (1565-1566) sebilinin olduğunu da kaydeder. Dârülkurrâdan bugün bir iz olmamakla beraber Hüsrev Kethüdâ sebili son derece perişan bir halde durmaktadır. İstanbul'un en eski sebillerinden olan bu küçük eser, önündeki sokak seviyesinin çok yükselmesi sonunda şebekelerinin alt kenarına kadar toprağa gömülmüştür. Mukarnaslı başlıklı mermer üç sütun sebilin mermerden sivri kemerlerini taşır. Herhalde üstünde evvelce ahşap ve geniş sacaklı bir çatı örtülü idi. Sütunların arasında ise zarif desenli üç şebeke bulunur. İzzet Kumbaracılar, kaynağını göstermeden sebilin 973 (1565-66) yılında yaptırıldığını bildirir.

Sebil gerçekten XVI. yüzyıla aitse bitişinde bulunan XVII. yüzyıl medresesi ve türbesiyle münasebeti ayrıca araştırılması gereken bir konudur.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi*, I, 201; a.e.: *Camilerimiz Ansiklopedisi* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1987, II, 50; İzzet Kumbaracılar, *İstanbul Sebilleri*, İstanbul 1938, s. 7, rs. 6; Zeynep Nayır, *Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası*, İstanbul 1975, s. 173-175; Erdem Yücel, "Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi", *Arkitekt*, sy. 331, İstanbul 1968, s. 132-134; a.mlf., "Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi", *İst.A*, IX, 4978-4979; Mübahat Kütükoğlu, "1869'da Faal İstanbul Medreseleri", *TED*, VII-VIII (1977), s. 50, nr. 98; a.mlf., "Dârü'l-Hilâfeti'l-Âliyye Medresesi ve Kuruluşu Arefesinde İstanbul Medreseleri", *İTED*, VII/1-2 (1978), s. 72, nr. 54.

SEMÂVİ EYİCE

EKMELEDDİN el-BÂBERTİ

(bk. BÂBERTİ).

EKMELEDDİN en-NAHCUVÂNİ

(اکمل الدين النخجواني)

Ekmelüddîn Müeyyed b. Ebî
Bekr b. İbrâhîm el-Konevî
en-Nahcuvânî et-Tabîb
(ö. 701/1302'den sonra)

Mevlânâ'nın hekimi ve yakın dostu.

Nisbesinden aslen Nahcivanlı olduğu anlaşılmakta, ne zaman doğduğu, nerede ve kimlerin yanında öğrenim gördüğü bilinmemektedir. Hayatıyla ilgili bazı bilgiler, Selçuklular hakkındaki birkaç menkıbevi esere ve münşeat mecmuasına dayanmaktadır. Bu eserlerde adı genellikle Ekmeleddin Tabîb şeklinde geçer. Sultan Veled onu kırk bir beyitlik bir kasideyle övmüştür. Bu kasidenin baştan yirmi iki beyti müveşşah (akros-

tiş) olup ilk harflerinden "Ekmeleüddîn Müeyyed en-Nahcuvânî" adı çıkmaktadır (*Divân*, s. 230-232). Konya Selçuklu sarayında hekimbaşılık, I. Alâeddin Keykubad Dârüşşifâsı'nda da reisületibbâlık ve müderrislik yapmıştır.

Ahmed Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-ʿârifîn*'inde, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin müridlerinden olan Ekmeleddin Tabîb'in onunla ilgili yedi menkıbesi nakledilmektedir. Ekmeleddin Tabîb'in Mevlânâ'da gördüğü kerâmetleri anlatan ve ona karşı beslediği büyük sevgi ve bağlılığı ifade eden bu menkıbelerden ayrıca kendisi hakkında da bazı bilgiler elde edilmektedir. Meselâ önceleri çok güzel ve pahalı elbiseler giydiği halde bir gün Mevlânâ'nın meclisinde sıklığından dolayı mahcubiyet duygusuna kapılır. Bu sırada Mevlânâ'nın, içinden geçenleri anlayarak kendisini teselli etmesinden memnun olur ve derhal elbiselerini oradaki yoksul müridlere dağıtır; ömrü boyunca da bir daha gösterişli kıyafetle gezmeyiz (*Âriflerin Menkıbeleri*, s. 385-386). Yine Eflâkî'nin nakillerinden, Ekmeleddin Tabîb'in Mevlânâ'yı yüz bin İbn Sînâ'dan daha değerli gördüğü (*a.g.e.*, s. 452), Mevlânâ'nın da kıyamet günü dünyanın bütün tabiplerinin onun yüzü suyu hürmetine bağışlanacağını söylediği öğrenilmektedir (*a.g.e.*, s. 433). Bu menkıbelerde Ekmeleddin Tabîb'in rahmetle anılmasından, onun Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-ʿârifîn*'i yazmaya başladığı 718 (1318) yılından önce veya belki birkaç yıl sonra ölmüş olabileceği söylenmektedir. Kesin olan husus ise 701 Cemâziyelâhîrinden (Şubat 1302) sonra vefat ettiği; çünkü mevcut tek eserini bu tarihte telif ettiği bilinmektedir. Yine bu menkıbelerde "zamanın Hipokrat'ı, zamanın Eflâtun'u, dünyanın hekîmi, Anadolu hekimlerinin ulusu, benzeri bulunmayan" gibi sıfatlarla tanıtılan, bazan da öğreticilik vasfını belirtmek için "hoca" unvanıyla anılan Ekmeleddin hakkında, "Ekmeleddin Tabîb de bütün beyler ve bilginlerle semayı seyretmektedir", "Ekmeleddin Tabîb zamanın bütün hekim ve büyüklerinin ortasında hikâye eder ki..." gibi ifadeler kullanılması, onun devlet adamları ve âlimler arasındaki seçkin yerini göstermektedir.

Ekmeleddin Tabîb'in gerek devlet adamları katında gerekse âlimler arasında ne kadar sözü geçer bir kişi olduğu, Mevlânâ'nın kendisine yazdığı bazı mektuplardan çok açık şekilde anlaşılmaktadır. Bu mektuplardan birinde Mev-

lânâ, ondan bir medrese müderrisliğine tayin işinde aracılık etmesini istemekte ve bu işi ancak kendisinin yapabileceğini söylediikten sonra küstahlığının mâzur görülmesini dileyerek, "Çünkü tatlı suyun kıyısı kalabalık olur" demek suretiyle de onun âlicenaplığını ve iyiliklerinin bolluğunu dile getirmektedir (*Mektuplar*, s. 137-138). Bir başka mektubunda ise ondan, devrin hükümdarlarını avuncunun içinde tutan ünlü Selçuklu devlet adamı Muînüddin Süleyman Pervâne'ye selâm ve teşekkürlerini iletmesini istemektedir (*a.g.e.*, s. 183-184). Mevlânâ, Ekmeleddin Tabîb'e yazdığı bu mektuplarda ona daima "sadr-ı kebîr, melikü'l-hükemâ, mefharü'l-etibbâ, asfâ cevâhîri'l-hayât" gibi övgü dolu sıfatlarla hitap etmiş, çeşitli iltifatlarla bulunmuş ve bu arada her cümlesinde kullandığı saygılı ifadeyle de onun önemli mevki sahibi bir devlet adamı olduğunu vurgulamıştır. Mevlânâ'nın da kullandığı "melikü'l-hükemâ"nın, gerek Selçuklulara gerekse Osmanlılar devrinde önemli tabiplere verilen bir unvan olduğu bilinmektedir. Halk arasında Ekmeleddin Tabîb'in, bu unvanın tercümesi olan "Bey Hekim" lakabıyla da anıldığı anlaşılmaktadır. Zira bugün Konya Alâeddin Tepesi'nin batısında yer alan Beyhekim mahallesinde Ekmeleddin Tabîb'e nisbet edilen bir mescid ve türbe bulunmaktadır.

Ferîdün-i Sipehsâlâr, Mevlânâ ve onun yakın çevresiyle ilgili eserinde, Mevlânâ'nın hastalığı sırasında Ekmeleddin Tabîb'in Gazanfer adlı bir hekimle birlikte baş ucundan hiç ayrılmadığını yazar. Bu tabibin, Gazanfer et-Tebrîzî diye tanınan ve Huneyn b. İshak'ın *el-Mesâ'il fi't-tıb* adlı eserine *Hâşılı'l-Mesâ'il* adıyla bir ihtisar yazmış olan Fahreddin Ebû İshak İbrâhîm b. Muhammed olduğu bilinmektedir (eseri için bk. Brockelmann, *GAL*, I, 650; Sezgin, III, 251; Şeşen, *Fihrisü mahtûâtı't-tıbbi'l-İslâmî*, s. 210).

Ekmeleddin Tabîb'in öğrencilerinden Ebû Bekir İbnü'z-Zekî el-Mütatabbib el-Konevî'nin 677 yılı Ramazan sonlarında (Şubat 1279) telif ettiği *Ravzatü'l-küttâb ve hadîkatü'l-elbâb* adlı münşeatta hocasına gönderdiği üç mektup yer almakta (nr. 4, 29, 30) ve kendisinin de devlet adamlarının dostu ünlü bir hekim olduğu anlaşılan Ebû Bekir el-Konevî'nin Ekmeleddin Tabîb'e "melikü'l-hükemâ ve'l-etibbâ, melikü'l-hükemâ ve reisü'l-etibbâ, hükemâ-i cihân, sultân-ı etibbâ-i zamân" sıfatlarıyla hitap ettiği görülmektedir.

Bilindiği kadarıyla Ekmeleddin Tabîb'in günümüze ulaşan tek eseri, İbn Sînâ'nın *el-İşârât ve't-tenbîhât*'ına, "et-Tabîiyât" kısmının başından kitabın sonuna kadar yazmış olduğu şerhtir. Bu eserin, müellif tarafından 701 Cemâziyelâhîrinin sonunda (Şubat 1302) yazılmış nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (I. kısım, nr. 875, 232 varak). Eserin Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde (nr. 2689) yer alan nüshası ise 19 Receb 702'de (9 Mart 1303) Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd er-Râzî tarafından istinsah edilmiştir (Şeşen, *Nevâdirü'l-mahtûât*, III, 20-21). Köprülü nüshasının ferâğ kaydında müellifin adı Müeyyed b. Ebû Bekir b. İbrâhîm et-Tabîb en-Nahcuvânî şeklinde geçmektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

Mevlânâ Celâleddin, *Mektuplar* (trc. Abdülbâki Gölpinarlı), İstanbul 1963, s. 26-27, 137-138, 183-184; Sultan Veled, *Divân* (nşr. Feridun Nafiz Uzluk), Konya 1958, s. 230-232; Ebû Bekir İbnü'z-Zekî el-Konevî, *Ravzatü'l-küttâb ve hadîkatü'l-elbâb* (nşr. Ali Sevim), Ankara 1972, nâşirin girişi, s. 29, 30, 48-49, ayrıca bk. s. 23-28, 111-115, 116-119; Sipehsâlâr, *Mevlânâ ve Etrafindakiler* (trc. Tahsin Yazıcı), İstanbul 1977, s. 85-86, 113-114; Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri* (trc. Tahsin Yazıcı), İstanbul 1973, I, 187-188, 339, 382-383, 385-386, 433, 452; A. Süheyl Ünver, *Selçuk Tababeti: XI-XIV. Asırlar*, Ankara 1940, s. 93; Brockelmann, *GAL*, I, 650; *Suppl.*, I, 367; Faik Soyman — İbrahim Tongur, *Konya Eski Eserler Kılavuzu*, Konya 1944, s. 96-98; Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*, Ankara 1958, s. 151-152; Sezgin, *GAS*, III, 251; Ramazan Şeşen, *Nevâdirü'l-mahtûât*, Beyrut 1982, III, 20-21; a.mlf., *Fihrisü mahtûâtı't-tıbbi'l-İslâmî*, s. 210.

CEVAT İZGİ

“EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI”

Türkiye,
İran ve Pakistan arasında
1985'te kurulan
bölgesel nitelikte teşkilât.

Ekonomik İşbirliği Teşkilâtı (İng. Economic Cooperation Organisation [ECO]), İran İslâm devriminden sonra işlerliğini kaybeden Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği Teşkilâtı'nın (RCD) yerini almak üzere 1985'te İran, Türkiye ve Pakistan arasında imzalanan bir protokolle kurulmuş, 1992'de Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Özbekistan, Tacikistan ve Afganistan'ın katılımıyla genişletilmiştir.

Şahlık rejiminin sonuna rastlayan 12 Mart 1977 tarihli İzmir Antlaşması'na rağmen 1979'dan itibaren Kalkınma İçin